

ΠΡΟΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΟΥ ΝΟΜΟΥ ΤΟΥ ΑΡ.73 ΠΑΡ.6 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ ΠΟΛΙΤΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ –ΕΙΣΗΓΗΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ

1.Η ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΠΟΛΙΤΩΝ ΚΑΙ Η ΚΑΘΙΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Νομοθετική πρωτοβουλία πολιτών καλείται ο δημοκρατικός θεσμός, ο οποίος συνίσταται στο δικαίωμα των πολιτών να καταθέτουν απευθείας οι ίδιοι προτάσεις νόμου για συζήτηση στην Βουλή, συγκεντρώνοντας τις απαιτούμενες υπογραφές.

Κατάθεση προτάσεων νόμου απευθείας από τους πολίτες, τις οποίες η Βουλή είναι υποχρεωμένη να συζητήσει, προβλέπεται στα Συντάγματα διαφόρων ευρωπαϊκών κρατών, όπως στην Ιταλία, εάν συγκεντρωθούν 50.000 υπογραφές, στην Αυστρία, με την συλλογή 100.000 υπογραφών και στην Ισπανία με την συλλογή 500.000 υπογραφών. Επίσης, στο άρθρο 11 της Συνθήκης για την ΕΕ όπως εξειδικεύθηκε από Κανονισμό της ΕΕ προβλέπεται το δικαίωμα ευρωπαϊκής πρωτοβουλίας πολιτών που απευθύνεται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και παράγει αποτελέσματα με την συγκέντρωση 1 εκατομμυρίου υπογραφών ευρωπαίων πολιτών που κατοικούν σε επτά τουλάχιστον κράτη της ΕΕ. Εξάλλου, σε 9 Πολιτείες των ΗΠΑ (Αλάσκα, Γιούτα, Μασαχουσέτη, Μέιν, Μίσιγκαν, Νεβάδα Ουαϊόμινγκ, Ουάσιγκτον και Οχάιο), ο θεσμός προβλέπεται ακόμη πιο ισχυρός, καθώς ορίζεται ότι, εάν το νομοθετικό σώμα απορρίψει την πρόταση νόμου που κατατέθηκε από τους πολίτες με συλλογή των απαιτούμενων υπογραφών, διενεργείται υποχρεωτικά δημοψήφισμα.

Στην Ελλάδα, μέχρι την τελευταία αναθεώρηση του Συντάγματος το 2019 οι πολίτες στερούνταν πλήρως του δικαιώματος να καταθέτουν προτάσεις νόμου, καθώς η νομοθετική πρωτοβουλία αποτελούσε αποκλειστικό προνόμιο της κυβέρνησης και της βουλής. Ωστόσο, κατά την διαδικασία της τελευταίας αναθεώρησης και αφού είχε διατυπωθεί σχετικό αίτημα από κινήσεις πολιτών, εντασσόμενο στην γενικότερη προσπάθεια αναμόρφωσης του πολιτικού συστήματος, το σχετικό άρθρο 73 του Συντάγματος εντάχθηκε στις αναθεωρητέες διατάξεις με πρωτοβουλία του ΣΥΡΙΖΑ που πρότεινε την θέσπιση νομοθετικής πρωτοβουλίας πολιτών με την συλλογή 100.000 υπογραφών. Η πρόταση αναθεώρησης του εν λόγω άρθρου έγινε δεκτή κατά την πρώτη φάση της αναθεώρησης συγκεντρώνοντας 168 ψήφους κατά την πρώτη ψηφοφορία και 171 ψήφους κατά την δεύτερη ψηφοφορία (την στήριξαν ΣΥΡΙΖΑ, ΚΚΕ και ΑΝΕΛΛ), αλλά, σύμφωνα με το άρθρο 110 του

Συντάγματος, για την καθιέρωσή της απαιτείτο πλειοψηφία 180 βουλευτών κατά την 2^η φάση της αναθεώρησης, ήτοι στην επόμενη –αναθεωρητική– βουλή.

Μετά τις βουλευτικές εκλογές του 2019, όταν συνήλθε η επόμενη αναθεωρητική βουλή και ξεκίνησε η β΄ φάση της αναθεώρησης του Συντάγματος, η ΝΔ και το ΚΙΝΑΛ αποφάσισαν να αποδεχθούν την πρόταση καθιέρωσης του θεσμού της νομοθετικής πρωτοβουλίας πολιτών επιβάλλοντας όμως και άλλους όρους που καθιστούσαν ιδιαίτερα δυσχερή την εφαρμογή του. Έτσι, η νομοθετική πρωτοβουλία πολιτών καθιερώθηκε - για πρώτη φορά στην ελληνική συνταγματική ιστορία- με την διάταξη του άρ. 73 παρ. 6 του Συντάγματος. Η διάταξη αυτή αναγνωρίζει το δικαίωμα των Ελλήνων πολιτών να καταθέτουν στην Βουλή πρόταση νόμου υπό τις προϋποθέσεις (α) να συγκεντρώνει τουλάχιστον 500.000 υπογραφές, (β) να μην αφορά θέματα δημοσιονομικά, εξωτερικής πολιτικής και εθνικής άμυνας, και (γ) να μην έχουν κατατεθεί περισσότερες από 2 προτάσεις νόμου με πρωτοβουλία πολιτών ανά κοινοβουλευτική περίοδο. Η διάταξη, με αυτούς τους περιορισμούς, ψηφίστηκε τελικά από 254 βουλευτές, δηλαδή από την συντριπτική πλειοψηφία της βουλής.

Είναι προφανές ότι με την θέσπιση, αφενός του τόσο υπέρογκου αριθμού απαιτούμενων υπογραφών προκειμένου να συζητήσει την πρόταση η Βουλή (ενώ λ.χ. στην Ιταλία απαιτούνται 50.000 και σε ολόκληρη την ΕΕ 1 εκατομμύριο υπογραφές), και, αφετέρου, των ακατανόητων επιπλέον απαιτήσεων οι προτάσεις νόμου να μην αφορούν δημοσιονομικά, εξωτερική πολιτική και άμυνα και να μην κατατίθενται άνω των δύο προτάσεων ανά κοινοβουλευτική περίοδο, η διάταξη της παρ. 6 άρ. 73 του Συντάγματος απεικονίζει γλαφυρά την βούληση του πολιτικού συστήματος να καταστήσει ιδιαίτερα σπάνια την εφαρμογή της και να μην αναγνωρίσει στους πολίτες τον ενεργό ρόλο που τους αναγνωρίζουν άλλες έννομες τάξεις όσον αφορά την πρωτοβουλία κατάθεσης προτάσεων νόμου. Παρά ταύτα, η κατοχύρωση για πρώτη φορά στην ελληνική συνταγματική ιστορία του πολιτικού δικαιώματος των πολιτών να καταθέτουν -απευθείας οι ίδιοι- προτάσεις νόμου που η βουλή θα είναι υποχρεωμένη να συζητήσει, είναι το πρώτο δειλό βήμα στο τραχύ πέρασμα προς μία νέα εποχή της Ελληνικής Δημοκρατίας, στην οποία ο πολίτης δεν θα εκλέγει μόνο τους αντιπροσώπους του, αλλά θα συμμετέχει άμεσα και ενεργά στην διαμόρφωση της πολιτικής ζωής. Δυστυχώς όμως, μέχρι σήμερα, τρία έτη μετά την συνταγματική αναθεώρηση του 2019, το βήμα αυτό παραμένει μετέωρο εξαιτίας του τελευταίου εδαφίου στην παρ. 6 του άρ. 73 του Συντάγματος, σύμφωνα με το οποίο *«νόμος ορίζει τους όρους και τις προϋποθέσεις εφαρμογής της παρούσας παραγράφου»*. Και τούτο διότι με αυτή την διάταξη, μέχρι την θέσπιση του νόμου που θα ορίσει «τους όρους και της προϋποθέσεις εφαρμογής» της η διάταξη του άρ. 73 παρ. 6 του Συντάγματος δεν μπορεί να εφαρμοστεί !

Από την αναθεώρηση του Συντάγματος τον Νοέμβριο 2019 μέχρι σήμερα η κυβέρνηση της ΝΔ έχει καταθέσει στην Βουλή εκατοντάδες νομοσχέδια. Κανένα όμως εξ αυτών των νομοσχεδίων δεν είχε ως αντικείμενο τον νόμο που θα καθόριζε τους όρους και τις προϋποθέσεις εφαρμογής της διάταξης της παρ. 6 άρ. 73 του Συντάγματος περί νομοθετικής πρωτοβουλίας πολιτών.

Μπροστά σε αυτόν τον εμπαιγμό που καταδεικνύει πρωτοφανή περιφρόνηση στο Σύνταγμα, τους πολίτες και την ίδια την δημοκρατία και καθώς με ευθύνη και των πολιτικών κομμάτων της μειοψηφούσας αντιπολίτευσης δεν έχει κατατεθεί ούτε από την πλευρά τους σχετική πρόταση νόμου, έστω και ως μέσο πίεσης και ανάδειξης του θέματος, οι οργανώσεις πολιτών «Πρωτοβουλία για Ριζική Συνταγματική Αλλαγή» και «Vouliwatch» συνέταξαν ανοικτή επιστολή προς την κυβέρνηση, την οποία συνυπέγραψαν άλλες 44 οργανώσεις πολιτών με την οποία την καλούν να απαντήσει τι σκοπεύει να πράξει για το ζήτημα της θέσπισης του εκτελεστικού νόμου του άρ. 73 παρ. 6 του Συντάγματος ώστε να εφαρμοστεί το συνταγματικό δικαίωμα της νομοθετικής πρωτοβουλίας πολιτών. Παράλληλα, πολίτες μέλη της Πρωτοβουλίας για Ριζική Συνταγματική Αλλαγή αποφάσισαν να διαμορφώσουν ένα πρώτο σχέδιο ενός τέτοιου εκτελεστικού νόμου με στόχο να αποτελέσει αντικείμενο δημοσίου διαλόγου ώστε ο εκτελεστικός νόμος με τον οποίο θα εφαρμοστεί ο θεσμός της νομοθετικής πρωτοβουλίας πολιτών, να προέλθει από τους ίδιους τους πολίτες αποκτώντας έτσι και ιδιαίτερο συμβολισμό.

2. ΤΟ ΠΡΟΣΧΕΔΙΟ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΟΥ ΝΟΜΟΥ ΤΟΥ ΑΡ. 73 ΠΑΡ. 6 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΠΕΡΙ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ ΠΟΛΙΤΩΝ ΚΑΙ Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ ΤΟΥ

Το προσχέδιο του εκτελεστικού νόμου του άρ. 73 παρ. 6 του Συντάγματος για την εφαρμογή του θεσμού της νομοθετικής πρωτοβουλίας πολιτών δεν συντάχθηκε από ένα πρόσωπο αλλά αποτέλεσε αποτέλεσμα μίας πρότυπης διαδικασίας διαβούλευσης εθελοντών μελών της οργάνωσης πολιτών «Πρωτοβουλία για Ριζική Συνταγματική Αλλαγή». Η διαβούλευση διενεργήθηκε κυρίως ηλεκτρονικά μέσω δημιουργίας κλειστής ομάδας στο Facebook, αλλά και με συνεδριάσεις με φυσική παρουσία, διήρκεσε 40 ημέρες και περιλάμβανε τα εξής στάδια:

1^ο στάδιο: Συγκέντρωση πηγών: Στο στάδιο αυτό, εκτός της συνταγματικής διάταξης του άρ. 73 του ελληνικού Συντάγματος παρατέθηκαν προς σύγκριση οι αντίστοιχες διατάξεις των συνταγμάτων της Ιταλίας, της Ισπανίας, της Αυστρίας και της συνθήκης για την ΕΕ και επιπλέον οι αντίστοιχοι εκτελεστικοί νόμοι της Ιταλίας και της Ισπανίας και της ΕΕ. Επιπλέον, κατατέθηκαν πληροφορίες από την γενικότερη εφαρμογή του θεσμού παγκοσμίως.

2^ο στάδιο: Διαβούλευση για ερωτήματα που πρέπει να απασχολήσουν τον εν λόγω νόμο: Κατά την φάση αυτή οι συμμετέχοντες στην διαβούλευση κατέθεσαν ποια είναι κατά την άποψή τους τα θέματα- ερωτήματα με τα οποία πρέπει να ασχοληθεί ο εκτελεστικός νόμος του άρ. 73 παρ.6 του Συντάγματος. Τέθηκε χρονικό όριο του χρόνου διαβούλευσης, το οποίο παρατάθηκε με αίτημα κάποιων συμμετεχόντων. Μετά την κατάθεση των προτάσεων και την συζήτηση επ' αυτών οι προτάσεις ομαδοποιήθηκαν με την συμφωνία όλων των συμμετεχόντων σε τέσσερις ενότητες με τα αντίστοιχα επιμέρους ερωτήματα:

Ενότητα 1η : Γενικές προϋποθέσεις νομοθετικής πρωτοβουλίας πολιτών:

α. Χρειάζεται να αναφέρει ο νόμος ρητά ότι είναι ο εφαρμοστικός νόμος του άρ. 73 παρ.6 του Συντάγματος;

β. Χρειάζεται να δώσουμε μία γενική περιγραφή τι αφορούν και τι μπορεί να περιλαμβάνουν οι προτάσεις αυτές;

γ. Χρειάζεται να αναφέρουμε τι πρέπει να περιλαμβάνει μία πρόταση νόμου από τους πολίτες για να κατατεθεί στην Βουλή;

δ Χρειάζεται να αναφέρουμε εάν οι προτάσεις μπορούν να αφορούν τροποποιήσεις άλλων νόμων ή τοπικά ζητήματα;

ε. Χρειάζεται να αναγράφεται ποιοι μπορούν να καταθέσουν πρόταση νόμου του άρ. 73 παρ. 6 ;

στ. Χρειάζεται να προσδιορίσουμε τους όρους "θέματα δημοσιονομικά , εξωτερικής πολιτικής και εθνικής άμυνας;

ζ. Θα πρέπει η πρόταση νόμου που κατατίθεται να είναι ολοκληρωμένη νομοτεχνικά;

η. Μπορεί η πρόταση νόμου να περιλαμβάνει και θέματα δημοσιονομικά , εξωτερικής πολιτικής και εθνικής άμυνας;

Ενότητα 2η: Διαδικασία επίσημης καταχώρησης της πρότασης προς συλλογή υπογραφών:

α. Χρειάζεται να προβλεφθεί, προ των υπογραφών, διαδικασία επίσημης καταχώρησης της πρότασης προς υπογραφή από εκείνους που αναλαμβάνουν την σχετική πρωτοβουλία; Εάν ναι, ενώπιον ποιας αρχής θα επιχειρείται η καταχώρηση;

β. Εάν ναι, θα έχει η αρχή αυτή το δικαίωμα να κρίνει εάν η πρόταση εναρμονίζεται με το άρ. 73 παρ.6 του Συντάγματος και , σε περίπτωση απόρριψης , θα υπάρχει δικαίωμα δικαστικής προστασίας;

γ. Θα έχει μία τέτοια αρχή το δικαίωμα να ερευνησει εάν η πρόταση προς υπογραφή εναρμονίζεται γενικότερα με το Σύνταγμα;

Ενότητα 3η: Διαδικασία συλλογής υπογραφών:

α. Ποια στοιχεία του προσώπου και ποια άλλα στοιχεία πρέπει να περιλαμβάνονται στο έντυπο με τις υπογραφές και πώς αυτό θα επισυνάπτεται στην πρόταση νόμου;

β. Με ποιον τρόπο θα υπογράψουν οι πολίτες την πρόταση (φυσικά, ψηφιακά), και με τους δύο τρόπους;

γ. Πώς θα πιστοποιείται το γνήσιο των υπογραφών;

δ. Πρέπει να τεθεί προθεσμία συλλογής των υπογραφών;

ε. Τι θα γίνει σε περίπτωση πρόωρων εκλογών πριν ακόμη κατατεθεί στην Βουλή η πρόταση;

στ. Να προβλέπονται ευθύνες – υποχρεώσεις της ομάδας πρωτοβουλίας που ανέλαβε την επίσημη καταχώρηση της πρότασης ως προς την συλλογή υπογραφών;

Ενότητα 4η: Διαδικασία κατάθεσης της πρότασης νόμου στην Βουλή και συζήτησης της πρότασης :

α. Πού κατατίθεται η πρόταση νόμου;

β. Υπάρχει διαδικασία πιστοποίησης του αριθμού των υπογραφών και από ποιον; τι θα συμβεί εάν υπάρξει αμφισβήτηση;

γ. Τι υποχρέωση έχει ο πρόεδρος της βουλής μετά την επίσημη κατάθεση της πρότασης και πως προχωρεί η διαδικασία;

δ. Μπορεί να τεθεί χρονικό όριο συζήτησης της πρότασης στην Βουλή;

ε. Πώς μπορούν οι πολίτες να παρακολουθούν την διαδικασία στην Βουλή, μπορεί να προβλεφθεί δικαίωμα παρέμβασης;

στ. Μπορεί να προβλεφθεί η προκήρυξη δημοψηφίσματος εάν η βουλή επιφέρει αλλαγές μη αποδεκτές από τους πολίτες ή αρνηθεί την ψήφιση του νόμου;

ζ. Μπορεί να καταργηθεί νόμος που θα έχει προέλθει από νομοθετική πρωτοβουλία πολιτών;

η. Μετά την θέσπιση του νόμου, μπορεί να προβλεφθεί δικαίωμα ελέγχου της εφαρμογής του από τους πολίτες ;

ι. Μπορεί να προβλεφθεί κάποιο είδος θεσμού διαιτησίας και επίβλεψης της διαδικασίας ώστε να υπάρχει ένα είδος fair play για τους πολίτες;

3^ο στάδιο: Διαβούλευση για τις απαντήσεις επί των ερωτημάτων που πρέπει να απασχολήσουν τον εν λόγω νόμο: Κατά την φάση αυτή οι συμμετέχοντες στην διαβούλευση τοποθετήθηκαν επί των ερωτημάτων που τέθηκαν στο προηγούμενο στάδιο της διαβούλευσης όπως αυτά προηγουμένως ομαδοποιήθηκαν. Η συζήτηση διενεργήθηκε ανά ενότητα και ανά ερώτημα ηλεκτρονικά και, κατ' εξαίρεση, όποτε κρίθηκε αναγκαίο, με την φυσική παρουσία των συμμετεχόντων. Τέθηκε συγκεκριμένος χρόνος διαβούλευσης ο οποίος παρατάθηκε σε ορισμένες περιπτώσεις με αίτημα κάποιων συμμετεχόντων. Την ομάδα διαβούλευσης απασχόλησε ιδιαίτερα και με αντίθετες απόψεις το ζήτημα εάν πρέπει ο εκτελεστικός νόμος να προσδιορίζει έστω και με αρνητικό τρόπο την έννοια των δημοσιονομικών θεμάτων για τα οποία δεν επιτρέπεται κατάθεση πρότασης νόμου από τους πολίτες και εκφράστηκε ο φόβος ότι θα καταστρατηγηθεί η συνταγματική διάταξη και θα απορρίπτεται κάθε πρόταση νόμου από τους πολίτες με την δικαιολογία ότι θα έχει κάποιο δημοσιονομικό αντίκτυπο. Αντίθετες θέσεις κατατέθηκαν και για άλλα ζητήματα, όπως (α) εάν πρέπει πριν την συγκέντρωση των υπογραφών να υπάρξει στάδιο αναγνώρισης και επίσημης καταχώρησης της πρότασης και με απόφαση ποιας αρχής, όπου επιλέχθηκε τελικώς η λύση της δικαστικής αναγνώρισης της πρότασης από το Πρωτοδικείο, (β) εάν πρέπει οι πολίτες να υπογράφουν μόνο με φυσική παρουσία, όπου επιλέχθηκε τελικώς η λύση των υπογραφών και με ψηφιακό τρόπο (γ) εάν πρέπει να τεθεί από τον νόμο προθεσμία για την συλλογή των υπογραφών, όπως συμβαίνει σε άλλες νομοθεσίες, λαμβανομένου υπόψη ότι κάτι τέτοιο θα έθετε επιπλέον δυσχέρειες στο εγχείρημα, καθώς ο απαιτούμενος αριθμός υπογραφών είναι υπέρογκος σε σχέση και με ότι συμβαίνει σε άλλα κράτη, όπου επιλέχθηκε η σχετικά μεγάλη αλλά ίσως αναγκαία τριετής προθεσμία και (4) εάν η επαλήθευση των υπογραφών πρέπει να είναι πλήρης ή δειγματοληπτική, όπου επιλέχθηκε αρχικώς η δειγματοληπτική και εάν υπάρχει ανάγκη η πλήρης επαλήθευση με δυνατότητα προσφυγής στην δικαιοσύνη. Οι διαφοροποιήσεις επιχειρήθηκε να επιλυθούν με νέα συζήτηση και μόνο κατ' εξαίρεση με ψηφοφορία. Επίσης, αποφασίστηκε να μην γίνει αναφορά στο οικονομικό σκέλος (οικονομική υποστήριξη, - δαπάνες) της εκστρατείας συλλογής υπογραφών, μολονότι και ως προς αυτό υποστηρίχθηκε και η αντίθετη άποψη. Μετά την ολοκλήρωση του εν σταδίου αυτού της διαβούλευσης οι απαντήσεις στα ερωτήματα που είχαν τεθεί ανά ενότητα είχαν ως εξής:

A. Ενότητα 1η:

1. Ο νόμος να αναφέρει ρητά ότι αποτελεί τον εφαρμοστικό νόμο του άρ. 73παρ.6 του Συντάγματος χωρίς άλλη γενική αναφορά

2. Ο νόμος να αναφέρει τι πρέπει να περιλαμβάνει (ως προς το τυπικό της μέρος) μία πρόταση νόμου από τους πολίτες (αιτιολογική έκθεση, κείμενο νόμου και υπογραφές) και το κείμενο νόμου να είναι πλήρες - θεωρητικά έτοιμο προς ψήφιση.

3. Ο νόμος δεν πρέπει να αφήνει ανοικτό και αδιευκρίνιστο το ενδεχόμενο να κατατίθενται και προτάσεις νόμου ακόμη και για θέματα δημοσιονομικά, εξωτερικής πολιτικής και άμυνας, αλλά πρέπει να περιοριστούμε στην διάταξη του άρ. 73 παρ.6.

4. Την πρωτοβουλία καταχώρησης της πρότασης νόμου μπορούν να λάβουν αποκλειστικά Έλληνες πολίτες που δύνανται να υποστηρίζονται δημοσίως από συλλογικότητες.

5 Όσον αφορά το ερώτημα εάν θα πρέπει να προσδιορίσουμε έστω και αρνητικά τις έννοιες δημοσιονομικά θέματα και θέματα εξωτερικής πολιτικής και άμυνας (κατόπιν συζήτησης και με φυσική παρουσία) επιλέχθηκε η λύση να υπάρξει προσδιορισμός ώστε να αποφευχθούν κίνδυνοι καταχρήσεων .

B. Ενότητα 2η:

1. Προ του σταδίου συλλογής των υπογραφών προηγείται στάδιο επίσημης καταχώρησης της πρότασης με αίτημα των πολιτών που λαμβάνουν την σχετική πρωτοβουλία που κατατίθεται στο Πρωτοδικείο Αθηνών.

2. Το πρωτοδικείο ελέγχει εάν η πρόταση εναρμονίζεται με το άρ. 73 παρ. 6 του Συντάγματος. Εάν την εγκρίνει , η πρόταση καταχωρείται με διαταγή του δικαστηρίου στην ιστοσελίδα της Βουλής και τίθεται προς υπογραφή. Εάν το αρνηθεί, οι πολίτες έχουν το δικαίωμα να ασκήσουν τα ένδικα μέσα της έφεσης και της αναίρεσης.

Γ. Ενότητα 3η :

1. Στο έντυπο των υπογραφών να περιλαμβάνονται τα απολύτως αναγκαία στοιχεία για την ταυτοποίηση του προσώπου που υπογράφει (όνομα ,επώνυμο, πατρώνυμο, Δελτίο Ταυτότητας, ΑΦΜ, δήμος στον οποίο είναι εγγεγραμμένος) και την διασταύρωση (διεύθυνση, τηλέφωνο ή email).

2. Οι πολίτες θα μπορούν να υπογράφουν με φυσικό και ψηφιακό τρόπο, ακόμη και με την βοήθεια του ΚΕΠ και, σε περίπτωση φυσικής υπογραφής θα καταχωρείται και με ψηφιακό τρόπο από το εξουσιοδοτημένο πρόσωπο που την συνέλεξε. Τα στοιχεία του προσώπου που υπογράφει θα είναι προσιτά σε όλους μόνο εφόσον το εν λόγω πρόσωπο το επιθυμεί.

3. Το γνήσιο των υπογραφών θα πιστοποιείται, είτε ψηφιακά , είτε με φυσικό τρόπο από τους έχοντες την πρωτοβουλία συγκέντρωσης των υπογραφών ή από εξουσιοδοτημένο από αυτούς πρόσωπο.

4. Θα υπάρξει ζετής προθεσμία συγκέντρωσης των υπογραφών με δυνατότητα παράτασης με απόφαση του δικαστηρίου για συγκεκριμένους λόγους.

5. Σε περίπτωση πρόωρων εκλογών δεν επηρεάζεται η συλλογή υπογραφών και κατατίθεται στην επόμενη βουλή .

6. Δυνητικά μπορούμε να προσθέσουμε ότι η ομάδα πρωτοβουλίας για συλλογή υπογραφών και τα εξουσιοδοτημένα από εκείνη πρόσωπα θα έχουν την ευθύνη τήρησης της νομοθεσίας περί προσωπικών δεδομένων και περί μη ψευδούς πιστοποίησης του γνησίου των υπογραφών.

Δ. Ενότητα 4η:

1. Η πρόταση νόμου κατατίθεται στην Βουλή, της οποίας η γραμματεία πιστοποιεί ότι διαθέτει τον απαιτούμενο αριθμό των υπογραφών, αφού προηγουμένως προβεί και σε δειγματοληπτική (λ.χ. 1%) διασταύρωση και ταυτοποίησή τους.

2. Σε περίπτωση αμφισβήτησης καλείται η ομάδα που είχε την πρωτοβουλία της πρότασης και εάν η αμφισβήτηση συνεχίζεται υπάρχει δικαίωμα προσφυγής στα διοικητικά δικαστήρια.

3. Μόλις πιστοποιηθεί ότι η πρόταση διαθέτει τον απαιτούμενο αριθμό υπογραφών, ο Πρόεδρος της Βουλής την παραπέμπει χωρίς καθυστέρηση στην αρμόδια επιτροπή της Βουλής για επεξεργασία.

4.Μετά το πέρας της επεξεργασίας, η πρόταση παραπέμπεται χωρίς καθυστέρηση προς συζήτηση στην Βουλή.

5.Τα μέλη της Πρωτοβουλίας έχουν το δικαίωμα να παρίστανται στις συνεδριάσεις της επιτροπής και της Βουλής κατά την συζήτηση της πρότασης και καλούνται να παράσχουν εξηγήσεις και να τοποθετηθούν ενώπιον της επιτροπής για όσα προβλέπει η πρόταση νόμου.

6.Η Βουλή έχει το δικαίωμα να μην ψηφίσει την πρόταση νόμου ή να την τροποποιήσει χωρίς να είναι υποχρεωτική στην περίπτωση αυτή η πρόκληση δημοψηφίσματος.

7.Ο συνήγορος του Πολίτη, ή άλλη αρχή που μπορεί να επιλέξει η ομάδα Πρωτοβουλίας (λ.χ. ο Δικηγορικός Σύλλογος, το επιμελητήριο, περιβαλλοντικές οργανώσεις, το πανεπιστήμιο) μπορούν να έχουν ρόλο επίσημου παρατηρητή της διαδικασίας.

8.Οι πολίτες που έλαβαν την πρωτοβουλία δικαιούνται να παρακολουθούν την εφαρμογή του νόμου και να ζητούν και να λαμβάνουν κάθε πληροφορία από τις αρμόδιες αρχές προς τον σκοπό αυτό.

4^ο Στάδιο: Σύνταξη του προσχεδίου νόμου: Στο στάδιο αυτό καταρτίστηκε το προσχέδιο του εκτελεστικού νόμου του άρ. 73 παρ. 6 του Συντάγματος σύμφωνα με τις θέσεις που προκρίθηκαν κατά τα προηγούμενα στάδια της διαβούλευσης. Το στάδιο αυτό περιλάμβανε δύο επιμέρους ενότητες, ήτοι (α) την σύνταξη του κειμένου του προσχεδίου και (β) την έγκριση του κειμένου.

3. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το κείμενο του παρόντος προσχεδίου του εκτελεστικού νόμου του άρ. 73 παρ.6 του Συντάγματος συντάχθηκε από εθελοντές Έλληνες πολίτες- μέλη της Πρωτοβουλίας για Ριζική συνταγματική Αλλαγή δεν διεκδικεί το αλάθητο και οι συντάκτες του δεν επιδιώκουν την θέσπισή του ως έχει χωρίς προηγούμενο διάλογο και διαβούλευση εντός της κοινωνίας. Απεναντίας, όλοι εμείς που εργαστήκαμε για την σύνταξή του έχουμε την φιλοδοξία η προσπάθειά μας να αποτελέσει την αφορμή ενός γόνιμου διαλόγου, όχι μόνο μεταξύ των πολιτικών κομμάτων αλλά , ακόμη περισσότερο, εντός της κοινωνίας. Ελπίζουμε και διεκδικούμε η κατάληξη αυτού του διαλόγου να οδηγήσει στην θέσπιση ενός νόμου που θα κατοχυρώσει με τον καλύτερο τρόπο το δικαίωμα των πολιτών να παρεμβαίνουν άμεσα καταθέτοντας προτάσεις νόμου, συμβάλλοντας έτσι ενεργά στην πρόοδο της πολιτικής ζωής της χώρας και στην αναμόρφωση του πολιτικού συστήματος.

Η ΟΜΑΔΑ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ ΓΙΑ ΡΙΖΙΚΗ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ